

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дин Тодор Петров Петров, Военна академия “Г. С. Раковски” на дисертационния труд на Камелия Каменова Божилова на тема “Документално наследство на здравната администрация и здравни професионални организации в Централния държавен архив (1879-1944)”, представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в направление 2.2 “История и археология”, по научната специалност “Документалистика, архивистика, палеография (вкл. историография и източникознание)” – Архивистика

Дисертационният труд на Камелия Божилова е посветен на недостатъчно разработен досега проблем, свързан с историята на българските институции, в случая – с тази на централната здравна администрация и професионалните организации на Третото българско царство и преди всичко - с тяхното документално наследство.

Проследено и изяснено е цялостно, а същевременно – и в детайли, развитието на българското здравно ведомство като основна и неделима част от историята на българското здравеопазване и медицина. Разкриването на възникването и изграждането на здравните институции в страната и особено на тяхното разрастване и дейност имат важно значение с оглед извличането на поуки от практиката при изучаване на натрупания в миналото техен опит, а едновременно с това и с оглед на бъдещите изследвания с историческа и здравна тематика.

Направен е също сполучлив опит за изследване на официалните печатни органи и документалното наследство на администрацията и на професионалните организации на здравеопазването у нас. Всичко това до голяма степен предопределя и основната цел на дисертационния труд, фиксирана на неговата с. 7, а именно - “да проследи еволюцията на здравната администрация през периода 1879-1944 г., да анализира документирането на нейните функции и дейност, отразени в официалните издания и архивния фонд на здравното ведомство”.

Наистина, до сега различни аспекти от историята и организацията на здравеопазването и медицината в България и по-конкретно нормативните актове и документи, с които са положени техните основи, както и историята на медицинското образование у нас, са били обект на изследване в някои публикации. Те обаче не изчерпват въпроса за историята на различните професионални здравни организации, нито пък изследват взаимовръзката между здравните институции и техните архивно-документални аспекти. Всичко това е подтикнало докторантката да създаде на основата на богат и неизползван или слабо познат архивен материал и на достатъчна по обем литература убедително изложение по разработваната от нея тема.

До момента Божилова има 7 публикации по проблематиката на дисертацията. Три от тях са отпечатани, една е на електронен адрес, а други три - под печат, което свидетелства, че работата ѝ е резултат от упорита изследователска дейност. Нейната историографска осведоменост, съчетана с нужните исторически и архивистки познания, са ѝ дали възможност да се справи с разработваната тема, а направените анализи и изводи не будят възражения.

Дисертацията е в обем на 271 с. и се състои от увод, 3 глави (с общо 13 параграфа), заключение и библиография - списък на използваните извори и литература, и списък на съкращенията.

За написването на дисертационния си труд Божилова използва документи и материали от 18 фонда, съхранявани в 4 столични архивохранилища – НБКМ-БИА, НА-БАН, ДА – София и най-вече от ЦДА. Количеството и на другите източници – главно публикуваните документи (76 публикации), научната литература (59 заглавия на монографии, студии и статии), енциклопедичните и справочните издания (8), материалите от периодичния печат (23 заглавия на периодични издания със съответните годишници) и 3 официални интернет-сайта на

здравни институции, са също в количество, а и в съотношение, което отговаря на изискванията за написване на дисертация по научната специалност.

Структурата на труда е в класическия за една дисертация вариант, а именно – в три глави със съответните параграфи, но в същото време е в известен степен небалансирана, тъй като глава първа е доста по-голяма по своя обем в сравнение с всяка една от останалите две. Дисертацията обхваща периода 1879-1944 г., т.е. от учредяването на първия Медицински съвет у нас, до момента на преустановяването на дейността на Главната дирекция на народното здраве и създаването на Министерството на народното здраве, което означава, че посочените хронологични рамки са в съзвучие с общоприетата периодизация в българската история.

По-важните достойнства на дисертационния труд могат да се представят по следния начин. Един от приносите в дисертацията е осъществен по отношение цялостното изследване историята на българската здравна администрация, като е разкрит нейният характер, състояние, структурни промени и дейност. Подробно са изследвани професионалните здравни организации, тяхното формиране, еволюция и възход. Характерно в случая е, че развитието на основната здравна институция е разгледано чрез нетрадиционното използване на документи на професионалните здравни организации, като по този начин е изяснено взаимодействието между тях и влиянието на държавните управленски механизми върху тяхната дейност и документация.

Проучени са също българските здравни печатни издания, публикувани през разглеждания период и е изяснен въпросът за техните функции, свързани с документирането на административната дейност и съществуващите здравни проблеми. Доказва се, че официалното печатно издание на здравната администрация (независимо от промените на наименованието му), представлява публичен архив, чрез който се

предоставя постоянна информация за нейната работа, а на страниците на печатния орган се обнародват автентични документи, обслужващи нуждите на здравното ведомство.

Изследвана е и архивната политика по отношение придобиването на документи на здравното ведомство за включения в дисертацията период, както и особеностите на тяхната научно-техническа обработка. Проучен е пътят за придобиване на архивните фондове, свързани със здравеопазването и актуалното им състояние, изготвени са и конкретни препоръки с оглед активизирането на по-нататъшната работа с тях и популяризирането на съдържанието им пред бъдещите ползватели.

Като научен принос може да бъдат възприето също разкриването и анализът на информацията от издирените от авторката лични архивни фондове и по-специално архивните материали от личен произход в тях, допълващи със своето съдържание липсващи фрагменти от историята на здравната администрация, както и предложените от нея начини за използването им в предстоящи изследвания.

Принос на Божилова е и натрупването на фактологична информация по разглежданите от нея въпроси, добавянето на нови сведения за проблеми и личности, както и за развитието на българското здравно ведомство през разглеждания период. Изготвените от докторантката тематични каталози и колекцията биографии, подписи и портрети на български лекари-общественици имат и приложен характер, тъй като съдействат за популяризирането на архивното и историческото ни богатство по темата и разкриват съдържанието на част от фондовете на ЦДА, като по този начин ги правят достъпни за читателската аудитория. Тази информация би могла да бъде използвана с успех при създаването на дигиталния архив в ДА "Архиви" с оглед улесняването на достъпа до архивните документи, съхранявани в ЦДА.

Достойнство на дисертацията е също, че е създадена на основата на широка изворова основа. В хода на изследването са привлечени значителен брой документи и материали, повечето от които се използват за първи път в научна разработка. Докторантката е съумяла да ги анализира и интерпретира успешно, впитайки ги умело в своето изложение, доказвайки по този начин, а и със своите изводи и обобщения, че се налага като задълбочен изследовател.

Бих искал да подчертая, както и Божилова е декларирала, че текстът на дисертацията и резултатите от извършените в нея изследвания са изцяло нейно лично дело. Те очертават постигнатите от нея приноси и съдействат за повишаване знанията за една недостатъчно разкрита до написването на дисертацията страница от българската история, а и от историята на българската архивистика.

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и отразява основните положения и научните приноси на дисертационния труд.

Към дисертацията могат да бъдат отправени и някои критични бележки и препоръки. На първо място бих искал да подчертая, че трудът е значителен по обем и се състои от 271 с., писани на 12, а не на 14 пункта, а текстът е компресиран, което означава поне два пъти повече стандартни страници, поради което отделни негови детайли биха могли да бъдат редуцирани. Това би могло да стане и за сметка на гл. 1, която в сравнение със съдържанието на останалите две глави „натежава” със своя обем, а и с броя на своите параграфи. В този смисъл параграф 5 от същата глава, който е в обем от само една страница би могъл да се обедини със следващия, шести параграф, още повече, че първият от тях е въведение към втория.

Посочените на с. 8 в дисертацията основни методи, ползвани при написването ѝ, не са съвсем ясно формулирани. Въпреки че в труда се прилагат и използват такива методи на изследване, каквито са

историческия и логическия, на сравнение и аналогия, на абстрахиране и обобщение, количественият и статистическият метод и т.н., те не са изрично посочени.

Възможно е да бъдат отправени и някои забележки от фактологично и техническо естество. Възприетото от докторантката съкращение ВМС (Върховен медицински съвет) едва ли е най-удачно, тъй като това е общовъзприетата абривиатура на Военноморските сили (с. 40, 43 и сл., 81 и сл., 111 и сл., 157 и сл., 244, 246, 250 и др.). Освен това изписването на номерацията на отделните народни събрания е направено освен с римски, и с арабски цифри (срв. с. 38, 182, 254 и др.).

Спорно е също дали председателят на Върховния медицински съвет д-р Марин Русев „става началник на военносанитарна част с чин генерал-майор” през Първата световна война, както е отбелязано на с. 248, въпреки че в отделни публикации наистина се среща подобна неточна информация. От списъка с имената на генералите и офицерите от българската армия през Първата световна война ясно се вижда, че единственият санитарен генерал-майор между 1915 и 1918 г. е Иван Бацаров, началник на военносанитарната част при Щаба на Действащата армия. Това означава, че Марин Русев вероятно не е произведен в генералско звание; името му не фигурира и сред офицерите от военносанитарното ведомство.

Изброените пропуски или неточности не намаляват положителното ми впечатление от дисертационния труд. Авторката представя изследване по въпрос, който има научно, а и практико-приложно значение и се представя откъм най-добрите си страни на сериозен изследовател.

Като имам предвид всичко казано по-горе, достойнствата на дисертацията и постигнатите в нея резултати, както и че оценката ми за нейните качества е изцяло положителна, предлагам на членовете на уважаемото научно жури да вземат решение за присъждане на докторантката Камелия Каменова Божилова на образователната и научна

степен „доктор” по научната специалност “Документалистика, архивистика, палеографика (вкл. историография и източникознание)” – Архивистика.

Рецензент:

(Проф. д.и.н. Тодор Петров)

София, 5 февруари 2013 г.